

BÚCSÚ A NYÁRTÓL.

Irta: Thurzó Gábor.

KAPCSOLATOM Kenneth Sz.-szel hosszú volt és eseménytelen. Hogyan kezdődött? — azt hiszem nem is kezdődött soha. Egy barátság nem kezdődik, egy barát öröktől fogva várt és mindig jelenlevő mégis. Ez volt nekem Kenneth, ennek az örök barátnak volt a képmása. Ha visszaemlékszem, mindig ismertem, a gyerekkor homályos éveiben is. De tudomást végeredményben nem vettünk egymásról. Ő nem törődött velem, én nem törődtem vele, — csak barátságunk nőtt és lett egyre mélyebb, egyre jelentősebb. Állandóan és szünet nélkül együtt voltunk, de ha meggondolom, inkább véletlenül, mint akarattal. Városi gyerekek voltunk, egy házban laktunk, nyáron egy faluban nyaraltunk. Gyerekkorunk szürke volt. Túlságosan bent laktunk ahhoz a városban, nagyon a házak között, hogy örülhettünk volna az üres telkek regényességének. Minket szobák és házfalak vettek körül, az emeletek növekvő magasságának, a hátsólépcsők idegen fordulatainak volt varázslata. Napjaink kalandjait pedig a cselédek világa jelentette. Házunk két részre oszlott, egy bensőségesre, az otthonra, s egy másikra, a titok, a kaland és a regényesség cseléd-lépcsőjére. Úri ház volt, amelyben laktunk, de régimódi, az alsóbb népség külön helyen tisztálkodott és ez a külön hely szinte látható sávban nyúlt föl az udvarról a padlásig. Emeletenként szemétkosár várt a lépcsőnél a reggelre, legfelül pedig padlásfeljártat volt, nagy és alaktalan vasráccsal elzártan, mint egy külön és gondozatlan birodalom, a számkivetésé. Ezen a fehérre meszelt lépcsőn jártak a cselédek és a szenesemberek, s estefelé, késő tavasszal meg kora ősszel, erre a tájékra ültek ki trécselni. Kikötői regényesség volt az itteni idillben. Mindenestények, asszonyosságok és borotvátlan férfiak élték ki itt társaságbeli hajlamaikat, sámclin ülve meg a gömbölyű korlátnak támaszkodva. Ez volt a mi gyerekkorunk mesevilága. Tiltott és alsóbbrendű volt benne minden: a beszéd, a modor és a szenvedélyek. Mi odahaza ápoltan éltünk, szabályos volt a magaviseletünk, a főlépcsőn illedelmesen és szerény tartózkodással jártunk, mosakodtunk és fogkefénk volt. Velünk Kenneth apja júniusi délutánokon az uszodába járt le, meztelen, torzonborz öregurak közé az izzó napba. Így nevelkedtünk egészségesen, a forró zöld palánkok között és kölyök-korban hibátlanul és angol módon úsztunk. Csak alkonyatkor láttuk titkos barátainkat hazafelé menet, a halas-uszályon vagy a dinnye-standon, trikóban és tetováltan, akik a kutya-úszást tudták csak, de azért mélyebb és behatóbb tudomásuk volt a világról, mint Kenneth apjának és az uszodai öregeknek. Ekkoriban egy kifutófiút többre tartottunk az

őreg Sz. podagrás tiszt-társainál és figyelemreméltóbb volt harctéri fél-karuknál, kifolyt szemüknél a facér dunai legények szerelmi záloggyűjteménye. Az emberek csak akkor érdekeltek minket, ha osztályunkon kívül voltak és kamasz-éveinkben a legtöbbet azért kockáztattunk, hogy megismerjünk egy péklegényt vagy a második emeleti szobalányt. Ekkoriban kezdtek titkaink lenni, és azt hiszem, ezek a titkok fontosabbak voltak barátságunk sorsában, mint a későbbi mérlegelés és megfontolt szövetség. A fiatal péklegénynek cigarettát vettünk és regényt. Este elszóktunk a műhelybe hozzá, ingujjban és tornanadrágban nyújtóztunk a deszkatartó rudakon és elnéztük, ahogy munka után a zuhany vizét verte magára, fiatal testére, mely tele volt számunkra a férfikor meglepetéseivel és sejtelmes újdonságaival. A szobalánynak szeszélyei voltak és megvetette az édességet: ellenben kedvelte a képeslapokat és az izgató szagokat. Cserébe megmutatta a szobáját, amely fülledt volt és szagos, a falak tele lilaszínű szerelmi-képpel és csinált virággal, az ajtóval szemben pedig egy rejtelmes rendeltetésű tükörrel, amely nyaktól térdig mutatta csak az ember képét.

Kirándulásaink a tiltott tájakra szökések voltak és napokra fölzaklattak. Akkor se beszéltünk róluk és később sem. Mindketten szégyeltük és szemérmesen rejtegettük, de megint csak együtt mentünk feljük. Pedig végeredményben csalódottak voltunk és, ha meggondolom, boldogtalanok. Örülhettünk ugyan a vad területenkívülség örömeinek, de az alsóbb világ sohasem fogadott be. A szegény embereknek titkaik vannak, és észrevettük, hogy néha hallgatnak előttünk. Mit rejtegetnek? Egyszer megleptük a második emelet társalgóit. Összedugták a fejüket, egész kör volt ott lógós kontyokból, micisapkából, bakasüvegből. Az uszályról az egyik férfi magyarázott valamit, hideg izgalommal. Arcán utálat volt és felsőbbbség. Az asszonyok méltatlankodtak: «Mit rázzák a rongyot a cifrák? Nem röstelli magát az Ilon...?» Mindenki helyeselt, az uszályról való könnyedén rádólt a korlátra és folytatni akarta. Akkor láttak meg a sötét lépcsőfordulatban minket és egyszerre elhallgattak, bezárkóztak és ellenségesen, gyűlölködően hallgattak egy pillanatig. Aztán tovább beszéltek, de Ilonról többé nem esett szó. Úgy láttuk, hogy a további beszélgetés már nem is érdekli őket, immel-ámmal, illendőség és jólneveltség kedvéért vesznek részt benne, de messze esik tőlük. Ezért és ilyenekért nem lett igazi barátunk a péklegény és a szobalány. Egyiknek nem mondhattuk el azt, amit csak egy férfinak, a másiknak nem mondhattuk el azt, amit csak egy nőnek mondhat el az ember.

Ha visszagondolok, ezeket nem mondhattuk el senkinek. Nekem csak anyám volt már abban az időben, aki gyereket látott bennem, akit a mellén szoptat most is, akit betakar és akinek játékokat vesz és aki arra jó, hogy elkísérje őt felnőttes és illendő kedvteléseire. Kenneth apja nyugdíjas őrnagy volt és azt hiszem csak pipázni és uszodába

járni tudott, amíg élt. Kenneth anyja, lady Edna, egy angol gyarmati tiszt leánya, csak szenvedni tudott, és életét úgy hordozta, mint egy végtelen, fogyhatatlan gyászfátyolt, amellyel kínzó és kísértő emlékeket takar be. Nem láttam ülni, csak elomlani, nem láttam menni, csak osonni. Lady Edna fájdalma kegyetlen volt és színpadi léggört teremtett maga körül, melynek nemtői a fejfájások és trópusi lázak gyilkos angyalai voltak. A rokonok sem értek sokat és mint minden rokon a világon: hangosak voltak, kiabálók és telhetetlenek. Piros arcuk volt, kormos cigány-hajuk és vörös meg sárga pongyolákban jártak. A férfiak vicceket mondtak, illetlen kártyákat hordoztak magukkal és zavarba ejtették a serdülő lányokat. De nemcsak a felnőttek voltak ilyenek, a gyerekek is. Szerelmesek és érzékiek, tele pattanással és kínos játékokkal. Tőlük mindig a hátsólépcső volt a menedék.

De a titkok mégsem maradtak meg bennük, megosztottunk rajtuk és barátságunk érzéseinknek egymásrautaltságánál kezdődött. Eleinte óvakodtam tőle és Kenneth is óvakodott tőlem. Minden gyerek életében van egy idő, amikor kincseket gyűjt, különleges értelmű skatulyákat töm tele és rejt el a környezet elől. Mi van egy ilyen skatulyában és mik ezek a kincsek? Semmi és semmi. Édeskés szentképek, torz kavicsok, tarka bélyegek, csorba pengék, — ennyi legfeljebb. Így rejtettük el többi titkainkat is: érzelmeinkről, testünk újdonságairól. Egy férfi élete kezdettől és megmásíthatatlanul egy férfié, tele célokkal és rendeltetésekkel, különös, egyre érő feladatokkal, és a testünk is ilyen, akár szép és derék, akár szürke és göthös. Ebben a bizalmatlan korban nehezen találtunk egymásra és a bizalom, ha fecsegést vagy tetszélgést jelentett, sohasem volt kenyerünk. Mi Kenneth-tel sohasem láttuk egymást ruhátlanul, mint a pucér fiatal péklegényt, akit egymásnak sem vallva meg, — paráznának tartottunk. És az érzelmek dolgairól is csak kerülőkkel tudósítottuk egymást. Kenneth sohasem volt a pajtásom, a cimborám, mindig a barátom volt, feles társam és kapcsolatunknak irányító hatalma a szemérem volt még akkor is, amikor a szemérem több volt a takart testnél és leplezett érzésnél.

Bizalmatlanságunk nehezen olvadt meg, jég volt rajta egyvégtében. Kalandokra jártunk, délutánokat elcsavarogtunk és állandó vendégei voltunk Blazsek néni alkonyati előadásainak az időszerű gyilkosságok titkairól, melyekbe a lomha öregasszony szinte be volt avatva, mint egy fölfedezetlen cinkos. Ismereteiben volt valami hátborzongató. Ismerte a helyszíneket, temető után kikocogott a népligeti áldozatok csontjait keresni, litánia után pedig segített fölfedezni az utca bűntényeit és napokig mutogatta kopott nagyujját, amelyet az áldozat olvadt testébe mártott valahol. Többször kimentünk az utca szemetekocsisával a holt lágymányosi ághoz, szeméttel. Főnt szorongtunk mi is a lukas fazekakon, züllött citromhéjjakon, a kemencék érdes, szét-töredezett agyagán a ház többi gyerekével és mentünk a szeméttelre, lerakodni. Oda valami gummigyár is rakodott, a vidék tele volt vörös

gummival, ahogy arrafelé minden más is vörös volt, — a műgyetem, az előkelő tennispályák, a sóderes töltés és a szelet ígérő alkonyati égbolt, tavasszal, a víz fölött. A többiek játszottak ilyenkor és gummit szedtek, mi is szedtünk persze, otthon a fél szekrény tele volt ragadós, hulladékgyummival. Régen éltük már ezt az életet, csatangoltunk együtt, amikor Kenneth először közeledett. Egyszer, és ez éppen tavasszal volt, június elején, — a banda fürödni akart. Itt mások is mindig fürödtek, március végétől már, az asszonyok hálóingben, a férfiak alsónadrágban. Meleg volt, a sok vörösség izzadta az egész napi hőséget, mint délben a kemence földje. A házbeli gyerekek ledobálták a ruhát, bevágtattak a sekély, homokos vízbe, a kocsis is lehajította magáról a cókómókját és utánuk hasalt a vízre. Szokott és szinte szándékos figyelmetlenséggel észre sem vették, hogy mi nem tartunk velük, prüszkölték szét vígan a vizet, csatáztak a buckás fenéken, a naptalan hőségben. Kenneth mellettem ült a parton, szép matrózzruhában és egyszerre megszólalt: «Akarod, hogy barátok legyünk?». És felémnézett. Mintha egy bizonytalan szerelmes azt kérdezte volna: «Szeretsz-e?» De ebben a mondatban több volt és lényegesebb. Akkor láttuk meg először, hogy ott, a házbéli purdék és mi köztünk, nemcsak a víz van és a matrózzruha, bennünk meg az úrfiúknak nemcsak a matrózzruha és az iskolai tudomány a közös, hanem más is. És azt nem lehetett csak úgy egyszerűen nevének nevezni. Talán nem is volt neve, és névtelen volt, egy érzés és egy vágy, amiből barátságunk kipattant és megindult egyszerre.

* * *

A vallomás után napokig nem láttuk egymást. Még visszafelé a stráfkocsin se beszéltünk. Kenneth előre ült a kocsis mellé, otthon pedig egyenesen fölzaladt a lakásba. A várakozás és megfontolás ideje következett most, s ugyanakkor a tanácsstalanságé. Mért beszélt, ha most hallgat, mért tesz úgy, mintha megtett volna valami kockázatos kérdést és a varázslat egyszerre eloszlott volna, nyomtalanul? Mi nem neveztünk akkoriban semmit a nevének, valami ködös és lebegő világban éltünk, amelynek nem volt köze a környezethez, az eseményekhez, és a legszebbnek azt találtuk, hogy semminek sincs határa, minden olyan, mint a füst, tapinthatatlan. Gyerekkorunkban külön nyelvünk volt, s a világrért se hívtunk volna valamit úgy, ahogy más, minden tárgynak titokzatos és mesészerű volt a jelentése, a felhős égről regényeket olvastunk le, s úgy éreztük, mintha mi is ott járnánk, mi is szempillantásként változnánk, szétválnánk és egybeszövödnénk, mindig más és más alakban, mint a felhők. Komolyan vettük a játékot, s ha cápát játszottunk homályos tavaszi délutánokon az utcán, mintha tengerben tocsogtunk volna s szelíd, biztató főveny lett volna a járda. Ezt se vallottuk be, de ahogy szenvedélyesen, makacsul játszottunk különös, szeszélyes játékaikat, szinte tudtuk, hogy halálos komolyan kell venni az önfeledtséget, az elmerülést, mert ez az idő nem fog soká

tartani és ami helyébe jön, más lesz, s abban kevesebb és sanyarúbb lesz az örömünk. Túl voltunk az egyhetes önkéntes vesztegzáron, lent voltunk szokás szerint megint Dunahidason szünidőre, amikor Kenneth fölzaklatva és sejtelmes örömmel megvallotta, hogy látta az egyszarvút, a mese kecses állatját, szarvacskája most is látszik még, nyujtsam ki feléje az ujjamat. Ilyenökor mondták a rokonok, hogy milyen buta játékaink vannak, nem úszunk vagy labdát rúgunk, hanem a veteményes kertben ülünk szótlanul, titkos és érzelmes ijedtségben. Az egyszarvú sokáig követett minket, éjjel is láttuk, bedugta nedves puha orrát a zsalu rácsai közé és különösen nyerített. Mindketten hallottuk és mindketten fölültünk az ágyban, egyik kőhajításnyira a másiktól a csillagos éjszakában, és másnap kissé ittasan, elrévülten jártuk a zombékos, éles nádassal teli partot. Mese volt ez az idő, varázslat és most már azt hiszem, félelem is. Amikor Kenneth hebehurgyán és elsietve megszólalt a holt ágnál, először merültünk föl a játékból. Így is lehet? Nevén lehet nevezni valamit, egyszerűen és felnőtt módon, ilyen könnyedén és könnyelműen be lehet számolni egy kívánságról, amely nem egy csésze kávé vagy perui hatszillagos bélyeget kér, hanem rejtettebb és megfoghatatlanabb valamit? Akarod, hogy barátok legyünk? Kenneth a tudatos érzésnek adott ezzel a mondattal hangot, egy eshetőséget mérlegelt vele, árnyoldalakkal számolt és lehetőségeket vetett latba. Úgy gondoltuk, vagy valószínűleg inkább éreztük, hogy barátok voltunk eddig is. De ez már összeesküvés volt, szövetség, amellyel elköteleztük magunkat. Ez a mondat egy szövetség első néhány szava volt, majdnem jelentős eskü már. Ezentúl felelősség is összeköt majd minket és ez a felelősség, az együvé tartozás családapái gondja, lezár és megpecsétel egy gyermekes, bolond időt. Elmúlás kezdődik vele, az első időszámítás az ember életében, a napok váltakozásának ridegsége, a hónapok könyörtelen sorrendje, a percek tiltó hatalma. Ez az érzés azonban fullánk volt csak inkább, el is mult hamar. A vesztegzár alatt azonban végzetes elszólásnak éreztük.

Bent ültem ezekben a napokban anyámmal a szobában. Anyám horgolt vagy kötött, finom és értelmetlen csipkéken bajlódott. Ha néha kiment, odamentem az elválasztó falhoz és figyeltem az őrnagyék szomszédos klaásából a zajokat. Az őrnagy reggel tornát diktált, pontos és végtelen ütemezéssel, s ketten hajtogatták hozzá Kennethel a térdüket, ketten csinálták a terpeszállást és csapták mereven karjukat a levegőnek. Délelőtt lady Edna zongorázott érzelmes dalokat, kenetes szonátákat, mint azok, akiket megvesz az unalom vagy a sértődöttség. Lady Edna ebben is dacolt a sorssal, ezzel is életét siratta. Kenneth valószínűleg a tigrisbőrön feküdt és angolul olvasta a Dsungel könyvét, lady Edna kedves, honvágyas olvasmányát a gyarmati világból. Lakásukat is őserdőnek rendezte be, vad volt és gondozatlan, indiai függönyök csüngtek az ablakokon, a képkeretek mögül batikolt kendők lógtak le, pikkelyes kígyóbőr takarta az ajtófélfát és cérna-

karú, karvalyorrú istenek lepték el az asztalokat. Puha és keleties volt náluk minden, mint egy hárém vagy egy mozi-díszlet. Ez a tüntető lakályosság mindig visszariasztott. Lady Edna birodalma volt, kicsi szöglet a brit kék sas szárnya alatt, Elgar ápolt zongoradarabjaival és India ápolatlan vadjaival. A várakozás napjai nem akartak végetérni. A nyolcadik napon hozott csak az őrnagyék szobalánya egy összenyomorgatott cédulát, Kenneth írásával: «Délután gyere le a kis térre, ott leszünk anyával». Délután lady Edna valóban ott ült egy piros regénnyel a kis téren, Kenneth udvariasan mellette. Nem beszéltünk egy szót sem az elmúlt hétről és a barátság sem került többé szóba, nagyon hosszú időig. Kenneth sápadt volt az egyhetes szobalevegőtől, ő csak a levegőn érezte magát igazán otthon, jó gazdász lett volna belőle vagy kiképző tiszt. Más különös nem volt rajta. Szeme tisztán kéklett, semmi sem látszott rajta abból, ami elmúlt és ami most már közös bennünk.

Nem beszéltünk többet a barátságról, nem feszegettük kapcsolatunk titkos zárjait. Visszatért maradék nélkül a régi idő, a gyerekkor álmodó játékossága, az egyhetes közbűvészték annyi nyomot sem hagyott rajta, mint valami futó himlő. Ha ellentéteink voltak vagy takargatni akartunk valamit, mindig így csináltuk. Elástuk magunkat egymás elől, mintha szégyenteljes részegséggel ágyba mennénk, hogy zavartalanul ébredjünk föl másnap. Volt köztünk állandóan valami tartózkodás, valami szemérem. Két férfi barátsága, úgy gondolom, szövetség elsősorban és nem gyónásra szolgál. Titkainkat és szégyeneinket nem vallottuk meg egymásnak, de örömeinket sem. Sohasem éreztem valaminél, hogy el kell mondanom Kennethnek, nem volt bennem — és benne sem — ellenállhatatlan vágy a szavak őszinteségére. Azt hiszem, mindig tudtuk, hogy az őszinteség nem a vallomáson múlik, egy férfi csak nőkhöz őszinte a szavaival. Két férfi, ha megosztja bajait és örömeit, kimondatlan érzésekre bizza magát. Kenneth-tel is csak távoli vonatkozásokban, rejtett utalásokban voltunk egymással közlékenyek. Két szövetséges nem fecseg, s nálunk a szövetség mélyen volt, az ügyetlen holt-ági vallomásról lejjebb szállt egészen öntudatunk rostjaiba, idegeink éber figyelmébe és az érzéseknek abba a különös bizalmába, hogy szó és jel nélkül megértettük egymást. Ha összeírná valaki beszélgetéseinket, nem sokra menne vele, két barát kapcsolatában nem az elszállott szavak számítanak, az elmondott közlések, hanem az összhangzó testtartás szinte, a mozdulatok közös zenéje, a szájmozgás testvéri üteme, érzések és gondolkodás bonthatatlan közössége. Mi egész gondolatsoroknak csak a végét mondtuk el, s legtöbbször a mellékeset, útszélen fölösleges eseményeket és bosszúságokat közöltük egymással. A nagy indulatok egyszerre futottak át rajtunk, kilestük egymásból és szinte a külsőséges érzelmek felületes módján osztoztunk rajtuk a környezet előtt. Ez volt az a barátság, amelyet senki sem értett.

Anyám egyszer valamelyik rokonnal beszélgetett, azt hitte alszom és nem hallom: «Tudod, én nem értem, mért vannak ezek ketten jóban. Én figyelem a fiamat, sokkal többet és lényegesebben törődöm vele, mint hiszi és amint a gyerekek azt hinni szokták, — de eddig nem találtam semmit, ami közös lenne bennük. Sohasem beszélgetnek. Nekik is vannak titkaik és az ilyen titkok rendszerint nem közösek, — közlik-e egyáltalában egymással? Alig hiszem. Multkor azt hitték, nem hallom. Tudod, miről beszéltek? A másnapi leckéről. Én általában veszélyesnek tartom az ilyen fiú-fiúbarátságot, így medvék maradnak, bátortalanok, mint legtöbben az agglegények, de ez a közlékenység mindenesetre felszínes. Ha rossz anya lennék, riasztó gondolatokra jutnék. Hát ennyit ér csak a fiam, egy tizenötéves fiút a másnapi lecke érdekel csak? Én nem tudom, mi érdekelheti, mi a rejtegye ennek a fiúnak. Én a barátnőmmel egyedül az iskoláról nem beszéltem, az ilyesmit meghagytam az osztálytársaknak, iskolai pajtásoknak. De ha valami történt velem, valami igazán komoly — és mondd, mi nem volt komoly az ember gyerekkorában? — ész nélkül vallottam neki és ő is vallott nekem. Dehát velük is történik csak valami, ami nem közömbös, ami nem lecke és iskola, hanem fontosabb, még az ő gyerek-eszükben is. Ők is gyerekek, nem foglalkoztatja őket ez, mint a felnőtteket az, hogy felnőttek és hivatásuk van?»

Ha meggondolom, minket egyedül az együttlétünk foglalkoztatótt, mi hősök voltunk és kalandosok, valószínűleg az utolsók. Mi nagy dolgot és beláthatatlan jövőt láttunk barátságunkban és mindazt átéltek benne, ami egy férfit valaha is érdekelhet, ami eszménye lehet vagy szorongattatása, fájdalomja vagy eleven csalódása. Kenneth nekem a közösség volt, valami mérhetetlen kapcsolat a világgal és a világ dolgaival, és ugyanakkor iskola is, akin próbát vehettem. Félénken közelítettem feléje eleinte érzéseimmel, mintha gyáván kiáltoznék az erdő felé és rettegve várnám a visszhangot. S ez a visszhang mindig megérkezett, mindig erősebb és biztatóbb lett, egyre több volt a színe, mélysége és egyre jobban és döntőbben lett ugyanaz, mint a kiáltás. Voltak válságaink, meghasonlottunk egymással, de mindig láttuk, hogy ez a barátság nagy és egyetlen korszakot jelent, s valójában ezen bukunk el vagy ebben győzünk. Dunahidason nyaraltunk, amikor ezt a döntő jelt észrevettük, amikor először éreztük meg az életkort, amelyben élünk, és amelyet barátságunk jelez. Kifelé is és talán magunknak is.

Lagymatag nyár volt és délelőtt. Kenneth lapátolt lefelé a Dunán, nadrágban voltunk és fürdőruhában. Mélyen a vasúti hidat lehetett látni, öles ívét a szürkés víz fölött és körülötte az elszórt csónakházakat. Itt a széles Duna olyan, mint valami déli tenger öble, tele van apró szigettel, zöld zátonnal, lombos, fűzfás paddal. Kikötöttünk az egyik szigeten, a ladikot fölhúztuk a partra. Tiszta homok itt a part, fehéres szinte, éles gyűrűket vet bele a szél, a lágyan úszó szellő. Át-

mentünk a homokon a kicsi erdőnek, amely belül áll kúszán, vad lombokkal és nedvvel teli ágakkal, síma és zöldes héjjú fákkal, buja virágokkal teleszórtan, mint valami magasra nőtt bojtorján, árokparti gaz, amin áttörtek a délelőtti fények apró foltjai, zavart csillámai. Kenneth megállt egy tisztáson, bokáig ért itt a víz, kövér volt a fű.

— Valamit kellene csinálni — mondta.

Hunyorgott a napba, melynek a fülledt párák között látni lehetett izzó kerületét.

— Valami emléket tenni, hogy itt voltunk, erre jártunk.

Véssük fa derekára a nevünket? Irjuk homok hátára szövetségünket? Kenneth hamar döntött. Lehasított egy vaskos darab fakérget: «Ird belé, hogy hányadika van». Rávéstem a gyíklesővel: 192* július 17. Alája ő is bekarcolta, mégegyszer, éles, hegyes írással: 192* július 17. Aztán lapos lyukat ásott egy fa tövébe. Furcsa és dús fa volt ez, ágai összeolvadtak, egybegubancolódtak az erdővel, mint egy birkózó csoport. Betemettük az emléket, földet tapostunk rá. Aztánkóboroltunk még egy keveset, csapdostuk a bozontos ágakat, gyíkok rebbentek elő a levelek közül, karsú siklók surrantak izgatottan a nedves fű között, madarak röppentek föl a zajra. A homokból egyik helyen előduzzadt a Duna, kis tó volt, tele sással, szürke gubancos hinárral, a vize meleg volt, mint egy tiszta pocsolyáé. Kenneth előreszaladt, ledobta magáról a nadrágot, begázolt a vízbe és a hátára feküdt. Kezével csendesen legyezgette a vizet, gyenge hullámok verték fel a felszint és bentről a vízből sokáig figyeltük, ahogy lassan mosták ki a lucskos, moszatos, gyökereszakadt hinárt a homokra.

* * *

Kenneth apja május végén halt meg. Akkor mi már az iskolai évek végén voltunk, érettségi után és arra készültünk, hogy ezentúl férfiak leszünk. A gyerekkornak vége, valószínűleg az ifjúságnak is, s úgy találtuk, hogy lassan esteledik körülöttünk. Téli délutánokon van ez így, észrevétlenül, sűrű ködökben váltja föl a nappalt az este. Mi sem éreztük az átmenetet gyerekkor és férfikor között, nem éreztünk határozott és szembeötlő határt. Előbb még nappal volt, dél előtt, most hanyatlik és árnyak közé búvik a nap. A gyerekkor évei elröppentek fejünk fölül, tiz éve volt Kenneth a barátom és hosszú esztendőök előtt kötöttük meg a szövetséget, vértelenül. Nem tudom megmondani, mi történt az elmúlt idő alatt. Eseményei nem voltak barátságunknak s talán egész életünknek nem lesznek. De valószínű, hogy egy egész életre elegendő kaland esett meg velünk. A közeledés megejtő mozdulatai, az elhidegülés feszélyező viharai egyaránt megvoltak barátságunkban, de legtöbbször mi sem tudtunk róla. Mintha valami tó játszáná végig a mélyben az elemek drámáit, a tengerek életét, a fölszínen pedig nem látszana semmi, talán megrezgő hullámoknál is kevesebb. De egyet tisztán tudtunk. Kapcsolatunk sokkal

lényegesebben és sokkal döntőbben avatkozott bele életünk szerkezetébe, hogy valaha is megszűnhetne. Kenneth nekem az *ember* első élménye volt, én a világot rajta keresztül ismertem meg, s belőle tanultam meg, hogy nem vagyok egyedül, magányos naplopó egy országúton, egymagamban a füttyömmel és a nyomorúsággal. És Kenneth is így volt velem. S alig hiszem, hogy eltűnhet az ilyesmi, mint egy parti lábnyom dagály alatt, vagy egy céltalan ének a szélben. Mi együtt álltunk életünk kezdetén, egymás kezét fogtuk az eszmélés perceiben és egy lépéssel indultunk neki az életnek. Az élet első fájdalmait és izgalmait, első sebeit és jegyeit együtt láttuk meg. Ezek pedig elválaszthatatlanul közös titkok.

Az őrnagy halála egyetlen igazi válságunk volt. Lady Ednának határoznia kellett, és könnyű volt eltalálni, hogy csak a szükséges heteket várja be, csak a hatóságokkal tárgyal sebtiben, nem vár senki tanácsára és itthagya az országot. Lady Edna a temetés után csomagolni kezdett, cenzálokkal tárgyal, ócskásokhoz loholt, katonai hatóságoknál kilincselte, beadványokat szerkesztett és szokatlan szívdóssággal készült új, angol életére. Augusztus végére tervezte az utazást, addig még lejöttek Dunahidasra. Házukat akkorra már eladta persze, valami érdemesült színésznő vette meg, állami nyugdíjas, aki szeptember elejére akart beköltözni. Nyárig azonban izgalma ellankadt, gyöngé és gögicsélő lett. Naphosszat a belső szobában hevert, rozoga hencseren, fején vizes kendővel, zöldes gyászruháján a zsalun átsütő fények csíkjaival és otthon érezte magát, nedves pázsiton, párás kék ég alatt, s talán skót dudaszót is hallott. Mi lejártunk a Dunára és nem akartunk tudomást venni a búcsú napjairól.

Mit segített volna rajtunk a búcsú, a szelíd menekvés! Tisztában voltunk vele, hogy egész életre szakadunk el, két világba, s mind a kettő átalakítja, magához vonja és soha többé el nem ereszti egyikünket is, másikunkat is. Boldog állapot volt a tizennyolc év, ezüstkor, hajnal és békesség. Ami most következik: harci idő. Ebben aztán csak távoli érzés lesz ez a mindent kitöltő barátság, elhullatja földi vonásait, tiszta lesz, mint az emlékek és nem kimondott szavakban s szótlán együttlétben él tovább, közös örömben, közös fájdalomban, hanem az együvértartozás névtelen és oldhatatlan szövetségében. És gondolom, ezen a szövetségen nem fog a távolság rozsdája, egyre csillogóbb lesz, egyre bensőbb és csak a miénk. Végtelen és néma párbeszéd szövődik kettőnk közt, éjszakán át, tengeren keresztül, és kapcsolatunkat mélyen őrizzük tovább, titkos társa lesz életünknek. Így telt el a nyár. Az egyszarvú nem jött el, a világ itt lent volt, a földön.

Utolsó nap együtt akartunk lenni. Kimegyünk a folyóra, és este búcsúzunk. Hajnalban ébredtem, Dunahidason korán kel a világ. Kint homály volt, a szobában erős, fanyar almaszag. Első pillanatban elfelejtkeztem a napról, ültem már ébren egy ideje, amikor eszembe

jutott a búcsú. Lassan világosodott, tiszta volt már az ég és hűvös szürke, mint őszelön. Felébredtek a kerti zajok, a fák zsinatos világa, a gyűlő fecskék a drótokon. «Nem öltözl? Kenneth már vár az udvaron» — nyitott be anyám a reggelivel. Az ablaknál ittam le, szemben az udvaron biciklije mellett ott állt Kenneth, egy szál fehér nadrágban és ingben, — arany volt a friss napban. A Dunához mentünk, ebéddel, és csónakon akartunk leereszkedni a vasúti hidig, a szigetek görög öbléig. A csónakházban nem volt senki, egy kutya őrizte magányosan a ladikokat, a csapott fabódét. Vetkőzni kezdtünk, akkor láttam először láthatóan az elmúlt időt. Kenneth szőke volt, szinte napszítta, a haja fényes foltokban ragyogott, teste nyurga volt és kemény, ébredő izmokkal, bontakozó arányokkal, egy ismeretlen test első nyomaival. Már nem volt a régi Kenneth, aki a szigeten a szövetséget kötötte, hanem valaki más. Idegen férfi volt a bőre alatt, teste nem az övé, kamaszos átmenet egy jövődő férfibe, ennek őrizték halvány, kezdődő rajzát az izmai, erős csontjai. És ez a férfi már ismeretlen lesz. A gyerekkor nyarából átlép valaki a férfikor jelentős küszöbén, más test és más lélek már, mint akit ismertem, a mult csak mélyen él benne, izmai és indulatai gyökerében, akár tévelygő kiáltás az erdőben: elötetszik és fölsejlik, mintha rémlene az odvas sziklák felől, mintha megzengene a szakállas törzseken, de sohasem jön elő többé úgy, mint régen. Gyanakvó szemmel nézett rám ő is, mintha kérdezné: «Ki ez itten? Honnan jön, tudom jól, de — hová megy, merre tart? Mintha ismerős lenne, mintha kicsit az én testem is lenne, és mégis más valaki. Van közöm hozzá?»

Fél délelőtt evezünk fölfelé a tűző napban. Arra fönt végetér a falu, lapos a part, zsombék nincs rajta, szinte a víz mellett kezdődnek már a búzatáblák, a földek végét elnyeli a messzi őszies pára, sárga, érett csíkok futnak rá a távoli dombokra, diófák látszanak ritkásan, elhagyott csapások, tehének állnak tőgyig a vízben és követik lusta szemmel a zajtalan csónakot. Dél már elmúlt, megint Kenneth ül a lapát mellett, én elfekszem a csónak alján, úszunk lassan, bizonytalan félkörökben lefelé.

— Nem tudom, visszajövünk-e még valamikor. Anya körülményes az ilyen dolgokban, aztán pénzünk se lesz. Előre tudom, kiadnak a gyarmatokra valahová. Tudod, furcsa azt így elgondolni, annyi év után, hogy nem leszünk együtt. Te valahol itt maradsz, én meg Indiában. Mit is csinálhatna mást egy szegény angol fiatalember? De te gondold ezekre a nyarakra itten, mint a barátira szokás, akitől búcsút veszel és aki talán nem is lesz olyan távol. Tudod, mennyi az: két világévszázad?... Ez a tizennyolc év jelentősebb minden távolságnál, ha háromszor annyi lesz is még belőle, akkor sem ölheti meg egy barátság érzését. És ezért lesz aztán szebb emléke az elmerült időnek, ha szétválunk, keletnek az egyik, nyugatnak a másik, mintha együtt élnénk meg azt is, ami következik és ami valószínűleg nem ilyen nyár

lesz többé és nem ilyen ősz, és amiben nem lesznek fontosak többé az évszakok.

A víz ütemesen csapódik a csónakhoz, itt alig látni a partokat, elfekszik a folyó, mintha tó lenne. Vizimalom zúg a falu fölött, tohonyán cséplik a kerekek a vizet. A híd után aztán beugrottunk a vízbe, a csónak lassan keringett utánunk lefelé, el-elmarasztalta a lomha víz, el-elkapta egy fürge áramlat. Így úsztunk mi is, renyhe karokkal, gyengén motozó lábakkal a zöld szigetek mellett, a kuszán benőtt homokpadok mentén, az árral. Fölöttünk egyre mélyebb lett a délután, az ég szürkült, árnyékok lopóztak végig rajta, a nappali párák tünedeztek és élesen rajzolódott elő a partokról a táj. Pillanatokra józanul tűnt elő a falu templomtornya, aztán hirtelen a messzi város tornyai is, a Dunán a pesti uszoda fűzöld délibábja, a hátsólépcsők egyszerű társalgói, csatázó holt-ági hullámok mögül a matróruhas kisfiú és a barátság éveinek zürzavara, tolongó emlékei. Előttünk egyre nőtt az őserdei sziget, ahonnan a nyugtalan folyó régen kimosta már a szakadt fakérget, egy elszaladt nap emlékjelével és most viszi előttünk tovább, árjának kénye-kedvére. Aztán egészen besötétedett, bágyadtan csillogtak a parti lámpák, a fekete víz csobbanva verte a ladik derekát. Kint a partrahúzott könnyű csónak mellett dideregve kaptuk föl gyöngyös testünkre az inget. Abban a pillanatban Kenneth hirtelen megragadta a karomat és babonás fénnel a szemében, a sötétségbe intett: «Nézd» — mondta «ott a víz fölött . . .» Az alkonyatban átlátszón, fehéren mint a délibáb, futott az egyszarvú, hasa alá kapdosta kényesen karcsú lábait, fejét fölszegte büszkén fénylő szarvával és iramodott a sötét víz fölött, part fölött, messzi erdők fölött, kifelé a nyárból. Egyre kisebb lett, egyre jobban húzta magával a sötétség, de még akkor is láttuk, amikor eltűnt már messze az éjszakában.

PINTYŐKE.

*Aranyeső a fák alatt,
Elköltöznek a madarak,
Már itt az ősz.
Dallal siratja a nyarat
A pintyőke, mert itt maradt
E kis dízőz.*

*Nem modern ő. De tollain
Friss minden szín és csupa csin
E kis madár,
Nem tudja, mi a kokain,
A Városliget bokrain
Magába jár.*

*A fűvek között lépeget,
Mégbámul egy-egy levelet,
Majd fenn a fán
Megzendít egy bús éneket,
Hogy beleborzong, megremeg
A vén plátán.*

*Ezüstcsengetyűs szép szava,
Minthogyha búcsút mondana,
Sikong, alél,
Mert elhal már a fű, a fa,
Mielőtt még kibomlana
A tél, a tél.*

Majthényi György.